

ЦИВИЛНО ДРУШТВО ЗА
УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИСТУПАЊА
СРБИЈЕ ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

Шведска
Sverige

Права детета у процесу придруживања Србије Европској унији – четврти алтернативни извештај

Рад Ужичког центра за права детета подржава Шведска у оквиру програма Београдске отворене школе „Цивилно друштво за унапређење приступања Србије Европској унији“.

Права детета у процесу придруживања Србије Европској унији

— четврти алтернативни извештај о имплементацији
активности из Акционог плана за поглавље 23 у делу који
се односи на права детета —

Ужице, 2019.

**Права детета у процесу придруживања Србије
Европској унији**
– четврти алтернативни извештај о имплементацији активности
из Акционог плана за поглавље 23 у делу који се односи
на права детета –

Издавач

Ужички центар за права детета
Ужице, Димитрија Туцовића 60
www.ucpd.rs

За издавача

Радован Цицварић

Уредник

Радован Цицварић

Лектура/коректура

Јасмина Филиповић

Дизајн

Радомир Богдановић

Штампа

Графос Ужице

Тираж 1000

Ова публикација је настала у оквиру пројекта „Цивилно друштво за унапређење приступања Србије Европској унији“ који Ужички центар за права детета реализује у партнерству са Београдском отвореном школом и уз подршку Шведске. Ставови и мишљења аутора изнета у овој публикацији не представљају нужно и мишљење партнера и донатора.

Садржај

Предговор	7
Резиме	9
Упоредни приказ оцена о реализацији мера	10
Преглед имплементације Акционог плана за поглавље 23 по одабраним тачкама	14
3.6.2.1. Савет за права детета	14
Унапређење подршке породици и алтернативне бриге о деци	15
3.6.2.2. Организовање услуга подршке за децу, одрасле и старе особе са интелектуалним сметњама и њихове породице, у циљу превенције институционализације	15
3.6.2.3. Центар за подршку породици	16
3.6.2.4. Унапређење новчаних давања угроженим породицама.	17
3.6.2.5. Унапређење система хранитељства.	18
3.6.2.6. Унапређење рада резиденцијалних институција	19
3.6.2.7. Процена постојећих ресурса у резиденцијалним установама за децу	19
3.6.2.8. Развијати капацитете пружалаца услуга социјалне заштите	20

3.6.2.9. Унапређење система вођења случаја у центрима за социјални рад, како би се планирање заштите „преоријентисало“ са институционализације на подршку породицама у ризику.	21
--	----

Правосуђе по мери детета - малолетничко правосуђе 22

3.6.2.10. Усвајање измена и допуна Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица	22
--	----

3.6.2.11. Унапређење рада Савета за праћење и унапређење рада органа кривичног поступка и извршења кривичних санкција	23
---	----

3.6.2.12. Повећање примене васпитних налога и давање приоритета ресторативном приступу у поступању са малолетним учиниоцима кривичних дела приоритета ресторативном приступу у поступању са малолетним учиниоцима кривичних дела	24
--	----

3.6.2.14. Спровођење обука за специјализацију судија и тужилаца, полицијских службеника и адвоката који поступају у малолетничким предметима	25
--	----

3.6.2.17. Ојачати кадровске капацитете Управе за извршење кривичних санкција у циљу унапређивања поступања према малолетницима и права малолетника кроз континуирану обуку службеника у свим заводским установама где су смештени малолетни учиниоци кривичних дела	26
---	----

3.6.2.19. Израда и примена специјализованих програма третмана и програма припреме за отпуст малолетних учинилаца кривичних дела	27
---	----

3.6.2.21. Увођење посттрауматског саветовања и подршке за децу жртве/сведоке у кривичном поступку у оквиру услуга за подршку породици	28
---	----

Грађански судски поступци 29

3.6.2.20. Унапредити заштиту деце у грађанским и управним судским поступцима кроз уједначавање судске праксе у погледу примене права детета да изрази своје мишљење и права да се то мишљење узме у обзир у судском поступку 29

3.6.2.22. Унапређење праксе за вођење података у судовима тако да се води евиденција о поштовању принципа 'најбољег интереса детета' у грађанском поступку 30

3.6.2.23. до 3.6.2.27. Унапређење система заштите деце од злостављања и занемаривања, односно насиља 31

3.6.2.28. Успостављање механизма за решавање случајева нестале новорођенчади из породилице – *а у вези са пресудом: Зорица Јовановић против Србије (представка бр. 21794/08, како би се омогућило свим родитељима у сличним ситуацијама да добију одговарајуће одговоре и накнаду.* 32

Инклузивно образовање и заштита од дискриминације 33

3.8.2.13. Решавање радног статуса педагошких асистената . . 33

3.8.2.14. Ширење мреже педагошких асистената 33

3.8.2.15. Усвајање правилника о раду педагошких асистената 34

3.8.2.16. Израда Правилника о препознавању дискриминације у образовању 35

3.8.2.17. Усвајање правилника о упису ромских ученика у средње школе 35

3.8.2.18. Спровођење истраживања о раном напуштању образовног система 37

3.8.2.19. Формулисање системских мера у циљу подршке образовању деце Рома 38

3.8.2.20. Рани развој и образовање 39

3.8.2.21. Повећање обухвата деце у образовном систему од обавезног предшколског до високог образовања	40
3.8.2.22. Унапређење образовног статуса Рома	40
3.8.2.23. Обезбеђење средстава за услуге у заједници, усмерених на социјалну инклузију деце Рома	41
3.8.2.24. Континуирана примена мера подршке у образовању	42
3.8.2.26. Развој системских модела подршке за децу и ученике мигранте/повратнике	42
3.8.2.27. Отварање Центра за ромски језик	43
3.8.2.28. Увођење изборног предмета Ромски језик са елементима националне културе у основне школе	44

Предговор

Овај извештај настао је у оквиру пројекта „Мониторинг остваривања права детета у процесу придруживања Србије Европској унији“, који реализује Ужички центар за права детета, а чији рад подржава Шведска у оквиру програма Београдске отворене школе „Цивилно друштво за унапређење приступања Србије Европској унији“.

Предмет извештаја је израда независне процене имплементације Акционог плана за поглавље 23 (АП 23), у деловима који се односе на права детета, закључно са крајем 2018. године.

Ужички центар за права детета успоставио је стални механизам праћења имплементације АП 23 у делу који се односи на права детета у оквиру којег су израђена и публикована три алтернативна извештаја током 2017. и 2018. године. Закључци и налази ових извештаја су достављени Европској унији у процесу прикупљања писаних доприноса цивилног друштва. Извештају Европске комисије о напретку Србије у преговорима о чланству у Европској унији, али представљени и јавности, заинтересованим групама и организацијама цивилног друштва. Почетком 2018. године започет је процес ревизије АП 23. У складу са тим, намеће се потреба за независним сагледавањем учињеног у досадашњем периоду.

Извештај је рађен на бази *анализе досљудних докумената*. Овај приступ и методологија изабрани су из два разлога. Први је жеља да се утврде транспарентност и комуникативност преговарачког процеса са заинтересованом јавношћу. Други разлог је тај што је процес недовршен, и у овој фази, процењује се, ефекти предузетих активности у пракси још увек нису видљиви. Стога је извештај дескриптиван и првенствено указује на кашњења и пропусте у самој примени предвиђених активности, а тамо где је могуће, и на уочене недостатке развијених инструмената, законских текстова, односно њихове добре стране. Процене домета и потенцијалних ефеката, тамо где оне постоје, донете су на основу вишегодишњег искуства аутора

у раду у овој области, али напомињемо да су дате као претпоставке потенцијалног развоја ситуације, као очекивани ефекат мере.

Основ поређења је Полугодишњи извештај Преговарачке групе за поглавље 23 за трећи и четврти квартал 2018. године, из децембра 2018. године, као последњи објављени државни извештај (у даљем тексту: државни извештај).

Извештај је припремила група аутора са дугогодишњим искуством у мониторингу права детета, а који су током израде били укључени и у процес лобирања за укључивање питања из домена права детета у Акциони план за преговарачко поглавље 23, што се током израде овог извештаја показало као предност.

У погледу начина и садржине самих извештаја које пратимо, истичемо да се обим и квалитет информација које извештај садржи веома разликују у појединим тачкама, што је био случај и са претходним државним извештајима. Уочено је да поједине тачке не дају све информације, чак јавно доступне у погледу активности које описују, док друге садрже прегршт често нерелевантних, неактуелних и несистематизованих података који отежавају анализу затеченог стања у моменту закључења актуелног извештаја.

Извештај је структуриран тако што на почетку дајемо контекст у којем се Акциони план за поглавље 23 (у даљем тексту: АП 23) имплементира. Након тога, обрађене су тачке које се непосредно тичу деце, на тај начин да су пренете информације које садржи последњи државни извештај, дат је осврт на динамику активности и њихову усклађеност са планом, а потом и анализа у којој мери оне одговарају потребама деце и анализа потенцијалних ефеката предузетих мера, где је то било могуће.

Резиме

Кључни налази овог периодичног алтернативног извештаја су:

- Системске мере у циљу подршке образовању деце Рома нису формулисане;
- Стипендије за децуROME и даље се обезбеђују из донација, што није системско решење;
- Није дошло до значајнијег повећања обухвата у образовном систему;
- Подаци представљени у државном извештају нису увек у директној вези са овом тачком АП. Представљају се подаци који нису довољно релевантни, а на основу којих се доносе погрешни закључци о испуњености обавеза државе;
- Подршка која се пружа деци често нема системски карактер;
- Рад Савета за права детета је интензивираан, међутим, динамика рада још увек не одговара потребама и зацртаним активностима унапређења права детета који предстоје у наредном периоду;
- Подршка деци из посебно угрожених група и на смештајним услугама се континуирано унапређује, ипак, постигнути ниво подршке у заједници још увек је далеко од потреба, и у том смислу захтева и у наредном периоду интензивне напоре;
- У области малолетничког правосуђа учињено је доста тога у погледу побољшања услова малолетника на издржавању заводских мера; у извесној мери је унапређен третман деце жртава током кривичног поступка, али се очекује да се обезбеђени систем подршке више користи. Тек предстоји усвајање измена и допуна Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, па је неопходно спровести (поновити) одговарајуће обуке након тога;
- Постављен је солидан темељ ради унапређивања положаја детета у грађанским судским поступцима и уједначавање (добре) праксе;
- Систем заштите деце од насиља се непрестано унапређује, међутим, кашњење усвајања стратегије које је требало да се догоди до краја 2015. године умногоме успорава овај процес.

Упоредни приказ оцена о реализацији мера

Легенда

- – Активност је успешно реализована
- – Активност је делимично реализована
- – Активност није реализована

Број мере	Назив мере	Оцена у државном извештају	Наша оцена
3.6.2.1.	Савет за права детета		
Унапређење подршке породици и алтернативне бриге о деци			
3.6.2.2.	Организовање услуга подршке за децу, одрасле и старе особе са интелектуалним сметњама и њихове породице, у циљу превенције институционализације		
3.6.2.3.	Центар за подршку породици		
3.6.2.4.	Унапређење новчаних давања угроженим породицама		
3.6.2.5.	Унапређење система хранитељства		
3.6.2.6.	Унапређење рада резиденцијалних институција		
3.6.2.7.	Процена постојећих ресурса у резиденцијалним установама за децу		

3.6.2.8.	Развијање капацитета пружалаца услуга социјалне заштите		
3.6.2.9.	Унапређење система вођења случаја у центрима за социјални рад, како би се планирање заштите „преоријентисало“ са институционализације на подршку породицама у ризику		
Правосуђе по мери детета - малолетничко правосуђе			
3.6.2.10.	Усвајање измена и допуна Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица		
3.6.2.11.	Унапређење рада Савета за праћење и побољшања рада органа кривичног поступка и извршења кривичних санкција		
3.6.2.12.	Повећање примене васпитних налога и давање приоритета ресторативном приступу у поступању са малолетним учиниоцима кривичних дела		
3.6.2.14.	Спровођење обука за специјализацију судија и тужилаца, полицијских службеника и адвоката који поступају у малолетничким предметима		
3.6.2.17.	Јачање кадровских капацитета Управе за извршење кривичних санкција у циљу унапређивања поступања према малолетницима и права малолетника, кроз континуирану обуку службеника у свим заводским установама где су смештени малолетни учиниоци кривичних дела		
3.6.2.19.	Израда и примена специјализованих програма третмана и програма припреме за отпуст малолетних учинилаца кривичних дела		

3.6.2.21.	Увођење посттрауматског саветовања и подршке за децу жртве/сведоке у кривичном поступку у оквиру услуга за подршку породици		
Грађански судски поступци			
3.6.2.20.	Унапређење заштите деце у грађанским и управним судским поступцима кроз уједначавање судске праксе у погледу примене права детета на то да изрази своје мишљење и права да се то мишљење узме у обзир у судском поступку		
3.6.2.22.	Унапређење праксе за вођење података у судовима тако да се води евиденција о поштовању принципа „најбољег интереса детета“ у грађанском поступку		
3.6.2.23. до 3.6.2.27.	Унапређење система заштите деце од злостављања и занемаривања, односно насиља		
3.6.2.28.	Успостављање механизма за решавање случајева нестале новорођенчади из породицишта – <i>а у вези са пресудом: Зорица Јовановић и рођив Србије</i>		
Инклузивно образовање и заштита од дискриминације			
3.8.2.13.	Решавање радног статуса педагошких асистената		
3.8.2.14.	Ширење мреже педагошких асистената		
3.8.2.15.	Усвајање правилника о раду педагошких асистената		
3.8.2.16.	Израда Правилника о препознавању дискриминације у образовању		

3.8.2.17.	Усвајање правилника о упису ромских ученика у средње школе		
3.8.2.18.	Спровођење истраживања о раном напуштању образовног система		
3.8.2.19.	Формулисање системских мера у циљу подршке образовању деце Рома		
3.8.2.20.	Рани развој и образовање		
3.8.2.21.	Повећање обухвата деце у образовном систему од обавезног предшколског до високог образовања		
3.8.2.22.	Унапређење образовног статуса Рома		
3.8.2.23.	Обезбеђивање средстава за услуге у заједници, усмерених на социјалну инклузију деце Рома		
3.8.2.24.	Континуирана примена мера подршке у образовању		
3.8.2.26.	Развој системских модела подршке за децу и ученике мигранте/повратнике		
3.8.2.27.	Отварање Центра за ромски језик		
3.8.2.28.	Увођење изборног предмета Ромски језик са елементима националне културе у основне школе		

Преглед имплементације Акционог плана за поглавље 23 по одабраним тачкама

3.6.2.1. Савет за права детета

Оцена у државном извештају: *Активност је реализована.*

Наша оцена: *Активност је делимично реализована.*

Кључно запажање: *Ефикасност рада Савета је пошребно унапредити јер динамика рада не одговара пошребма унапређења права деце. Неопходно је променити концепт Савета за права деце из саветодавног у међуминистарско координативно тело које би имало могућност да доноси и утиче на спровођење одлука.*

Акционим планом за Поглавље 23 „Правосуђе и основна права“ у тачки 3.6.2.1. предвиђене су активности које се односе на Савет за права детета Владе Републике Србије, и то унапређивање рада Савета за права детета и осигуравање његове улоге у праћењу ефеката реформи, даљем обликовању политика, као и кроз обезбеђивање адекватних ресурса за спровођење ефикасног надзора и праћење примене акционих планова и стратегија у области права детета.

Од када је крајем децембра 2016. године одржана конститутивна седница Савета, ово тело има релативно редовне активности, као и састанке, који пак, сматрамо, нису на нивоу потребном за тело са мандатом које има, уколико се жели постићи континуиран и интензиван рад у области права детета.

Радна група за израду Националног акционог плана за права детета је формирана, али у овом моменту активности на том плану нису интензивне. Још увек није усвојена стратегија за заштиту деце од насиља са акционим планом, а који је требало да буде припремљен 2017. године. Савет подржава велики број активности, као и програм раног развоја деце, учествује у мониторингу Препорука Комитета за права детета и промоцији активности на усвајању новог закона о деци

и заштитнику права детета. Стога, иако је рад Савета неупоредиво интензивнији него у ранијем периоду, он не одговара потребама јер се активности очигледно не одвијају жељеном брзином.

Унапређење подршке породици и алтернативне бриге о деци

3.6.2.2. Организовање услуга подршке за децу, одрасле и старе особе са интелектуалним сметњама и њихове породице, у циљу превенције институционализације

Оцена у државном извештају: *Активност је реализована.*

Наша оцена: *Активност је делимично реализована.*

Кључно запажање: *Подршка у заједници није довољно развијена, чак ни најзасићенија услуга-услуга дневног борава за децу са сметњама у развоју, није доступна у свим јединицама локалне самоуправе.*

Процес лиценцирања пружалаца услуга успешно се одвија и на сајту Министарства за рад, борачка и социјална питања где се налази база свих лиценцираних пружалаца услуга; ипак, њихов број већ на први поглед делује недовољно.

У ранијем извештају указали смо на то да је број услуга дневних борава за децу у претходном периоду био у паду, као и за децу која су у сукобу са законом, док је забележен значајан пораст броја општина које имају услугу личног пратиоца за децу. Према подацима надлежног министарства, укупно је 14 пружалаца услуга личног пратиоца детета, а она постоји у 30 ЈЛС¹. Број лиценцираних

¹ Матковић и Страњаковић (2016) Мапирање услуга социјалне заштите у надлежности јединица локалне самоуправе у Републици Србији, Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Београд

пужалаца услуге дневног боравка за децу са проблемима у понашању је 4, док је број лиценцираних пужалаца услуге дневног боравка за децу са сметњама у развоју 46, и има их укупно 68, дакле, не постоји у свим локалним самоуправама. Ова услуга обухвата око 2000 корисника, од укупно процењеног броја деце и младих (0-25) који износи око 17.000 ². Велика средства се обезбеђују на републичком нивоу ради финансирања услуга у 109 локалних самоуправа које су испод просечно развијене. Ипак, подаци које садржи извештај говоре о напору, али не дају слику о томе да ли су деца, старима и одраслима у свим јединицама локалне самоуправе доступни сервиси чији је развој планиран овом мером. Стога иако је евидентно да је на реализацији активности у оквиру ове мере интензивно рађено, сматрамо да је оцена да је активност успешно реализована ипак неадекватна.

3.6.2.3. Центар за подршку породици

Оцена у државном извештају: *Активност је делимично реализована.*

Наша оцена: *Активност је делимично реализована.*

Кључно запажање: *Извештај државе садржи оцену о успешности реализације на основу одредби које садржи нацрт измена и допуна Закона о социјалној заштити у очекиваних промена у систему које овај нацрт предвиђа. Такву оцену сматрамо неодговарајућом јер промена коју нацрт закона превиђа није реализована.*

У претходном извештају истакли смо да је на крају пилотирања услуге Породичног сарадника изведена студија која показује да

² Национални извештај о социјалном укључивању и смањењу сиромаштва у Републици Србији за период 2014-2017. године, Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Београд

она помаже спречавање уласка деце у формални систем заштите, односно, очувању породице, да доприноси оснаживању родитељских компетенција, унапређењу здравственог стања чланова породице, редовности похађања школе, па чак и школског успеха код деце – што су све важни индикатори добробити породица. Услуга је према евалуацији оцењена веома успешном и у раду саромским породицама, а које су чиниле око 40% узорка свих породица. Планирано је да ова услуга, као услуга интензивне подршке породици у ризику, буде финансирана са националног нивоа и ова новина би требало да буде реализована кроз доношење новог Закона о социјалној заштити. Како смо навели, нови закон још увек није донет, па стога не постоји ни правни основ да се ова услуга пружи породицама којима је потребна.

Државни извештај и даље не даје податке о осталим постављеним задацима у оквиру овог циља, па се следствено томе, може претпоставити и да је број активности био занемарљив.

3.6.2.4. Унапређење новчаних давања угроженим породицама

Оцена у државном извештају: *Активност је делимично реализована.*

Наша оцена: *Активност је делимично реализована.*

Кључно запажање: *Усвојени Закон о финансијској подршци породици с децом се примењује, али још увек нису ојачани капацитети за нови систем процене.*

Овом тачком је планирано унапређење система новчаних давања угроженим породицама деце са инвалидитетом у складу са принципима социјалне инклузије, кроз измене и допуне Закона о социјалној заштити и Закона о финансијској подршци породици са децом.

У државном извештају наводи се да је „Активност делимично реализована“. Закон о финансијској подршци породици с децом је усвојен, доносећи одређене новине које могу бити од значаја за

унапређење финансијске подршке породици са децом са сметњама у развоју, а према плану.

Није усвојен нови Закон о социјалној заштити који је, такође, био део активности. Ипак, претпостављамо да је оцена дата у државном извештају- да је активност делимично реализована првенствено проистекла из изостанка активности на изради плана за јачање капацитета за нов систем процене и администрирања мера, с обзиром на то да у извештају потпуно изостају подаци о овоме.

3.6.2.5. Унапређење система хранитељства

Оцена у државном извештају: *Активност је реализована.*

Наша оцена: *Активност је реализована.*

Кључно запажање: *Предвиђене активности у овој тачки плана доприносе унапређењу услуге хранитељства, али нису довољне у том смислу.*

Оцена државног извештаја је да су активности успешно реализоване, али се поново не даје податак да ли је циљани број породица који је требало да буде припремљен за хранитељство и обухваћен. Ранији извештају обавештавају да је број породица био 24, али нити један не садржи податак да је обухваћено свих 200 породица, колико је било планирано. Како смо констатовали и у прошлом извештају, документа, односно водичи чија је израда била предвиђена овом тачком израђени су.

Поновићемо оцену о домету планираних активности у овој тачки - сматрамо да је израда три концепт документа недовољна да би се постигло унапређење услуге. Пређашња искуства упућују на опрез када говоримо о домету овако конципираних активности. Пракса показује да професионалци понекад не познају ни законске текстове на основу којих обављају своје надлежности, ни подзаконске акте и Протоколе по којима треба да поступају, а смернице овог типа на терену врло често остају занемарене.

3.6.2.6. Унапређење рада резиденцијалних институција

Оцена у државном извештају: *Активност је реализована.*

Наша оцена: *Активност је реализована.*

Кључно запажање: *Државни извештај се у највећој мери односи на одрасле кориснике, па је у односу на децу тешко дати прецизнију оцену о степену реализације.*

Активности под овим бројем и насловом су се односиле и на одрасле и на децу. У односу на децу, најзначајнија је новина која би требало да буде уведена изменама и допунама закона о социјалној заштити која би омогућила пуну трансформацију установа за децу кроз увођење у систем Центара за децу, младе и породицу, а који би настали од институција у којима су смештена деца. Стога, поново истичемо неслагање са оценом која је дата у државном извештају, јер се очекивање будуће промене третира као да већ постоји и активност дефинише као реализована иако поменута трансформација и увођење нових облика организовања није још увек прошло законодавно тело, а као предуслов за реализацију очекиване промене.

3.6.2.7. Процена постојећих ресурса у резиденцијалним установама за децу

Оцена у државном извештају: *Активност је реализована.*

Наша оцена: *Активност је реализована.*

Кључно запажање: *Планирана активност је припремна активност унапређења положаја деце у резиденцијалним установама, која је неопходна, али само по себи не доприноси унапређењу положаја деце.*

Трансформација установа није окончана, односно, није још увек постављен ни основ за њу у закону. У овом моменту, можемо само да се надамо да је спровођење једне припремне активности као што је ова, добар основ за брзо и успешно спровођење трансформација када се за то стекну формални услови усвајањем измена и допуна Закона о социјалној заштити.

Поновићемо податак из претходних извештаја да нити један државни извештај није садржао податке о ресурсима, па чак ни тамо где се не могу видети, већ само констатацију да је процена урађена. Такође се надамо да процене садрже реалне податке, на пример, о деци која нису обухваћена обавезним образовањем у великим резиденцијалним установама, а што представља значајно кршење њихових права, тим пре што је један број те деце под старатељством.

3.6.2.8. Развијати капацитете пружалаца услуга социјалне заштите

Оцена у државном извештају: *Активност је реализована.*

Наша оцена: *Активност је реализована.*

Кључно запажање: *Предвиђене активности у овој итачки илана доприносе унапређењу услуге хранишества, али нису довољне у том смислу.*

Програми обуке су акредитовани и спроводе се по зацртаној динамици, оцена је државног извештаја. У претходном државном извештају дат је податак и да постоји 500 обучених социјалних радника који као породични сарадници пружају услугу интензивне подршке најрањивијим породицама. Како смо, међутим, истакли, ова услуга у 2019. није још увек призната, односно предвиђена законом, а престало је њено финансирање као пилот услуге. Тако да оцене које су даване у претходним извештајима, а које су махом биле афирмативне због очекивања да ће у 2019. години ова услуга бити

део система подршке, у овом извештају не може бити иста јер се то није догодило према очекивањима

3.6.2.9. Унапређење система вођења случаја у центрима за социјални рад, како би се планирање заштите „преоријентисало“ са институционализације на подршку породицама у ризику.

Оцена у државном извештају: Активност је реализована.

Наша оцена: Активност је реализована.

Кључно запажање: Државни извештај не даје податке на основу којих би могли аргументовано да говоримо о томе да ли су сprovedене активности довеле до унапређења система.

Инструкција за центре за социјални рад о подршци породицама у ризику од раздвајања су припремљене и оне садрже индикаторе који могу да помогну водитељу случаја у ЦСР да препозна дете које је у ризику од смештаја у установу и да приоритет раду са датом породицом. Дефинисана је обука за запослене ради унапређења вођења случаја, односно ради примене инструкције и овај програм је акредитован, а учесници пилот тренинга (511 учесника) добили су одговарајуће сертификате.

Анализом извештаја о раду центара за социјални рад у 2017. години, уочава се да не постоје подаци о врсти услуге на коју је дете упућено, тако да се не може још увек говорити о ефектима предузетих едукација. Чак и да Завод за социјалну заштиту започне праћење структуре пружених услуга, они би били неупоредиви са претходним извештајима јер тих података није било. За сада се услуге прате кроз посебне извештаје мапирања

Правосуђе по мери детета - малолетничко правосуђе

3.6.2.10. Усвајање измена и допуна Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица

Оцена у државном извештају: *Активност није сprovedена.*

Наша оцена: *Активност није сprovedена.*

Кључно запажање: *Припремљени нацрт закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица одговара реформским тенденцијама.*

Акционим планом у тачки 3.6.2.10. предвиђено је усвајање измена и допуна Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица у циљу преиспитивања врста и система кривичних санкција за малолетнике, увођења ширег спектра посебних обавеза, увођења нових васпитних налога и усклађивања са одредбама новог Законика о кривичном поступку.

Из наведених разлога нису припремљени ни пратећи подзаконски акти, а то значи да је тачка 3.6.2.13, такође нереализована што се констатује у државном извештају

Најновији државни извештај се у већој мери бави радом Савета за праћење и унапређење рада органа кривичног поступка и извршења кривичних санкција према малолетницима јер се припрема документа одвија уз праћење од стране Савета, односно уз подршку Савета формираној радној групи. Имајући у виду постигнуте стандарде у досадашњој реформи малолетничког правосуђа, као и константну подршку УНИЦЕФ-а овим програмима, верујемо да је одлагање условљено потребом за хармонизацијом свих кривичноправних прописа и да ће, када се за то стекну услови, овај закон бити усвојен са свим предвиђеним изменама.

3.6.2.11. Унапређење рада Савета за праћење и унапређење рада органа кривичног поступка и извршења кривичних санкција

Оцена у државном извештају: *Активност је реализована.*

Наша оцена: *Активност је потпуно реализована.*

Кључно запажање: *Било би угодно да се раду Савета као тела које је формирано у 2018. години у наредном периоду ипак посвети већа пажња.*

Савет за праћење и унапређење рада органа кривичног поступка и извршења кривичних санкција формиран је у 2018. години и веома брзо је покренут велики број иницијатива. Савет подржава радну групу за израду измена Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица. Осим тога, уз подршку Савета, реализују се и друге активности које имају за циљ повећање и ефикасности и квалитета рада целокупног кривичноправног система за малолетнике. Првенствено се ради на стварању услова за чешћу употребу васпитних налога према малолетницима и у том смислу се ради, како на обукама, тако и на повезивању актера у систему јер, осим кривичноправног, систем социјалне заштите има изузетан значај у спровођењу васпитних налога, па се напори усмеравају према координисању свих сектора.

Ипак, имајући у виду да савет ради свега годину дана, било би препоручљиво да је пажња у оквиру АП 23 још неко време била усмерена на ову активност како би се постигла сталност у раду Савета као новоформираног тела.

3.6.2.12. Повећање примене васпитних налога и давање приоритета ресторативном приступу у поступању са малолетним учиниоцима кривичних дела приоритета ресторативном приступу у поступању са малолетним учиниоцима кривичних дела

Оцена у државном извештају: *Активност је реализована.*

Наша оцена: *Активност је реализована.*

Кључно запажање: *Државни извештај не праћи постављене индикаторе, односно, нису даћи подаци за постављање квантитативних индикатора за мерење остварености ове активности. Стога, иако је велики број активности реализован, нису познати њихови ефекти.*

Акционим планом у тачки 3.6.2.12. одређена је активност повећања примене васпитних налога и давања приоритета ресторативном приступу у поступању са малолетним учиниоцима кривичних дела у циљу њихове реинтеграције и смањења стопе рецидивизма.

Постављено је неколико индикатора резултата и то:

- проценат примене васпитних налога у укупном броју кривичних пријава за кривична дела учињена од стране малолетника (циљ: 15% до краја 2017. и 20% до 2020)

- регулисана је улога система социјалне заштите, укључујући и органе старатељства кроз унапређење процедура везаних за органе старатељства

- регулисано је питање финансирања примене

- проценат примене посебних обавеза повећан је на 25% до 2017. године.

Извештај државе у овој области и даље није у довољној мери јасан и не прати постављене индикаторе резултата, али су извесни помаци ипак евидентни.

Несумњиво је да је успостављена неопходна сарадња у

локалним заједницама кроз протоколе којима се она дефинише, као и да је у односу на почетак пројекта, број установа и организација са којима се сарађује на примени васпитних налога и васпитних мера посебних обавеза много већи. Настављен је рад и на унапређењу компетенција стручних радника за примену васпитних налога и рад са малолетницима са проблемима у понашању кроз акредитоване програме и смернице за поступање органа старатељства у изради налаза и мишљења. У самом извештају се констатује да је наставак рада на повећању капацитета професионалаца активност која се мора одвијати у континуитету. Рад Савета за малолетнике требало би да га обезбеди.

Ипак, извештај не садржи податке за постављене квантитативне индикаторе за оствареност, па се о ефектима предузетих активности, које јесу биле бројне, не може доносити закључак.

3.6.2.14. Спровођење обука за специјализацију судија и тужилаца, полицијских службеника и адвоката који поступају у малолетничким предметима

Оцена у државном извештају: *Активност је реализована.*

Наша оцена: *Активност је реализована.*

Кључно запажање: *Неопходно је организирати нови циклус обука након усвајања измена закона.*

Акционим планом у тачки 3.6.2.14. одређена је активност спровођења обука за специјализацију судија и тужилаца, полицијских службеника и адвоката који поступају у малолетничким предметима. Као индикатор резултата одређено је да: „Све судије и тужиоци који поступају у малолетничким предметима буду лиценцирани за рад са малолетницима и да 30 полицијских службеника годишње прође сертификацију”.

У државном извештају за претходни период констатовано је да се ова активност успешно реализује, наводећи нове обуке и тренинге који су у међувремену организовани.

Ова активност се у извештајном периоду реализује у складу са динамиком предвиђеном Акционим планом.

3.6.2.17. Ојачати кадровске капацитете Управе за извршење кривичних санкција у циљу унапређивања поступања према малолетницима и права малолетника кроз континуирану обуку службеника у свим заводским установама где су смештени малолетни учиниоци кривичних дела

Оцена у државном извештају: *Активност је реализована.*

Наша оцена: *Активност је реализована.*

Државни извештај садржи опис важних предузетих корака у оквиру ове тачке која је била дефинисана на један неспецификован начин, што је омогућило и неспецификоване кораке у реализацији. Ако претпоставимо да су предузете мере и активности управо те које је требало предузети, онда је ова активност у потпуности реализована. Желимо да истакнемо да је обучено лице за рад са малолетницима у казненој установи укључено у рад радне групе која припрема посебан програм третмана за малолетне учиниоце кривичних дела.

3.6.2.19. Израда и примена специјализованих програма третмана и програма припреме за отпуст малолетних учинилаца кривичних дела

Оцена у државном извештају: *Активност је реализована.*

Наша оцена: *Активност је реализована.*

Кључно запажање: *Државни извештај каже да је у току рад на припреми програма третмана, а истовремено ову активност оцењује као у потпуности реализовану.*

Акционим планом у тачки 3.6.2.19. одређена је активност израде и примене специјализованих програма третмана и програма припреме за отпуст малолетних учинилаца кривичних дела. Као индикатор резултата, поред израде наведених програма, планирана је и њихова примена у свим заводским установама где су смештени малолетни учиниоци кривичних дела.

На основу државног извештаја, може се закључити да су планирани људски капацитети у заводским установама попуњени и да постоји радна група која припрема посебне програме третмана. Како програми нису припремљени, а њихова имплементација није ни отпочела, (без обзира на велики број припремних активности које су детаљно описане у претходним извештајима) не можемо бити сагласни са оценом да је ова активност у потпуности реализована.

3.6.2.21. Увођење посттрауматског саветовања и подршке за децу жртве/сведоке у кривичном поступку у оквиру услуга за подршку породици

Оцена у државном извештају: *Активност је реализована.*

Наша оцена: *Активност је делимично реализована.*

Кључно запажање: *Посттрауматско саветовање и подршка деци жртви/сведоку у кривичном поступку формално не постоји.*

Акционим планом у тачки 3.6.2.21. одређена је активност увођења посттрауматског саветовања и подршке за децу жртве/сведоке у кривичном поступку у оквиру услуга за подршку породици. У државном извештају наводи се да су успостављене Јединице за заштиту деце жртава или сведока у кривичним поступцима у оквиру четири резиденцијалне установе у трансформацији. Као изазов у реализацији ове активности, у ранијим извештајима истицано је слабо коришћење ове услуге и неопходност подизања свести о важности њеног коришћења ради спречавања секундарне виктимизације деце и њиховог вишеструког саслушања у судским поступцима.

Услуга која је развијена у оквиру пројекта ИПА 2013. није у овом моменту део система услуга које се финансирају из државног или локалних буџета, стога не можемо бити сагласни са оценом да је ова активност у потпуности реализована. Мишљења смо да се то може рећи тек онда када се у нови текст закона о социјалној заштити ова услуга нађе међу услугама које се обавезно имају пружити детету у поступку.

Заједничка оцена до сада реализованих активности у области малолетничког правосуђа је, имајући у виду препоруке Комитета за права детета и препоруке Универзалног периодичног прегледа, да су велики напори учињени у циљу стварања предуслова ради усклађивања система малолетничког правосуђа са међународним стандардима и даљи рад у области ресторативног правосуђа, но да из неког, још увек недовољно разјашњеног разлога, имплементација прописа и развијених сервиса и инструмената није на задовољавајућем нивоу и то је, сматрамо, кључни изазов за следећи временски период.

Грађански судски поступци

3.6.2.20. Унапредити заштиту деце у грађанским и управним судским поступцима кроз уједначавање судске праксе у погледу примене права детета да изрази своје мишљење и права да се то мишљење узме у обзир у судском поступку

Оцена у државном извештају: *Активност је реализована.*

Наша оцена: *Активност је реализована.*

Кључно запажање: *Сматрамо да је објављивање судске праксе недовољна интервенција ради уједначавања судске праксе у примени најбоље интереса деце.*

Врховни касациони суд редовно своје одлуке објављује како је наведено, ипак, може се поставити питање у којој мери оно, без других активности може да доведе до уједначавања судске праксе. Формално, тиме је ова активност успешно окончана, ипак, желимо да скренемо још једном пажњу на то да објављивање пресуда као једина активност у смислу уједначавања судске праксе није довољна. Треба узети у обзир да је право да изрази своје мишљење процесно право, тако да би одлуке Врховног касационог суда биле уједначавајуће уколико би ВКС ценио у свакој пресуди да ли је дете саслушано у складу са законом. Како кршење права детета да изрази своје мишљење нема карактер битне повреде одредаба парничног поступка, то суд не води рачуна по службеној дужности, тако да би у овом смислу биле релевантне само оне одлуке које су донете на основу позивања странке да дететово право да изрази своје мишљење није поштовано.

„Смернице за учешће детета у грађанским судским поступцима и процену најбољег интереса детета ³” и сет активности које су спроведене у оквиру пројекта „Унапређење права детета кроз јачање система правосуђа и социјалне заштите у Србији“ могу имати такође велики значај у уједначавању судске праксе.

3.6.2.22. Унапређење праксе за вођење података у судовима тако да се води евиденција о поштовању принципа ‘најбољег интереса детета’ у грађанском поступку

Оцена у државном извештају: *Активност је реализована.*

Наша оцена: *Активност је делимично реализована.*

Кључно запажање: *Подаци који се наводе у најновијем државном извештају не односе се на вођење евиденције.*

Државни извештај у овом делу даје инструкције: „Смернице за учешће детета у грађанским судским поступцима и процену најбољег интереса детета“, као и податке о две тематске презентације праксе Европског суда за људска права и примене стандарда Хашке конвенције о међународној отмици деце, а све у циљу уједначавања праксе примене најбољег интереса детета. Процењујемо да су ове активности више у релацији са претходном тачком. Сваки напор ка уједначавању праксе и продубљивању разумевања начела најбољег интереса детета као руководног принципа у свим стварима које се тичу детета које воде ка унапређењу положаја детета у грађанским судским поступцима, сматрамо корисним, па је добро да су и ове активности регистроване у извештају.

Сматрамо, ипак, да је извештај под овом тачком требало да садржи информације о активностима које УНИЦЕФ спроводи на

³ Смернице за учешће детета у грађанским судским поступцима и процену најбољег интереса детета, Центар за права детета, Београд, 2016.

промени начина праћења података о судским поступцима који се тичу деце јер је то важан индикатор правде по мери детета. У току је рад на сету индикатора који треба да буде у употреби у апликацији за праћење предмета у судовима. Колико је познато, тај посао није окончан, односно, нису постављене нове базе података у судовима, па се не може говорити о томе да су активности планиране у овој тачки у целости спроведене иако је предузет низ корисних корака.

3.6.2.23. до 3.6.2.27. Унапређење система заштите деце од злостављања и занемаривања, односно насиља

Оцена у државном извештају:

2.6.2.23. Активност је реализована.

2.6.2.24. Активност је делимично реализована.

2.6.2.25. Активност је делимично реализована.

2.6.2.26. Активност је делимично реализована.

2.6.2.27. Активност је реализована.

Наша оцена:

2.6.2.23. Активност је реализована.

2.6.2.24. Активност је делимично реализована.

2.6.2.25. Активност је делимично реализована.

2.6.2.26. Активност је делимично реализована.

2.6.2.27. Активност је реализована.

Кључно запажање: *Усвајање нове стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља касни 4 године.*

У претходном периоду обављена је анализа резултата спровођења претходне стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља која је истекла 2015. године (тачка 2.6.2.23). Сматрамо недопустивим да

у јеку реализације АП 23 за овако осетљиву област заштите права детета не постоји стратешки документ у периоду од четири године. Ипак, у односу на тачке 2.6.2.24. и 2.6.2.25, које предвиђају израду нове стратегије и акционог плана, јасно је да су значајне активности реализоване јер је у претходном периоду формирана радна група која је припремила нацрт Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља и пратећи акциони план као интегрални део текста стратегије. Стратегија се већ нашла на јавној расправи и претрпела неколико измена и њено усвајање се очекује у најскоријем периоду.

У односу на тачку 2.6.2.26 а нарочито у односу на тачку 2.6.2.27 не можемо се сложити са изнетом оценом у државном извештају јер је логика интервенције била да се након усвајања нове стратегије приступи ревизији Општег, а потом и посебних протокола за заштиту деце од злостављања и занемаривања. Стога је нелогично да се тачке на којима рад није ни започет, јер за то није створен предуслов, оцене делимично, односно у потпуности реализованим, а посебно имајући у виду да тачка 2.6.2.27. не може да претходи тачки 2.6.2.26.

3.6.2.28. Успостављање механизма за решавање случајева нестале новорођенчади из породилишта – а у вези са пресудом: Зорица Јовановић против Србије (представка бр. 21794/08, како би се омогућило свим родитељима у сличним ситуацијама да добију одговарајуће одговоре и накнаду.

Оцена у државном извештају: Активности није реализована.

Наша оцена: Активности није реализована.

Закон по којем би била реализована Препорука Европског суда за људска права није усвојен.

Инклузивно образовање и заштита од дискриминације

3.8.2.13. Решавање радног статуса педагошких асистената

Оцена у државном извештају: *Активност је делимично реализована*

Наша оцена: *Активност није реализована.*

Радни статус 175 педагошких асистената још увек није дефинисан. Сарадња Министарства просвете, науке и технолошког развоја (МНТПР) и Центра за целоживотно учење Универзитета у Крагујевцу на пословима обуке је успостављена и обучено је додатних 50 педагошких асистената, ангажованих у систему заједно са њих 175. Међутим, њихов ангажман и статус још увек није системски дефинисан и успостављен нити постоје стандарди квалитета рада. Сходно овоме, не можемо се сложити са оценом државног извештаја да је активност „делимично реализована“, јер се и, поред новообучених и ангажованих педагошких асистената, ова мера првенствено односи на решавање њиховог статуса (Који је и даље недефинисан.). У Првом нацрту ревидираног АП 23, ова мера је задржана у изворном облику, са крајем 2019. године као новим роком за реализацију.

3.8.2.14. Ширење мреже педагошких асистената

Оцена у државном извештају: *Активност је успешно реализована.*

Наша оцена: *Активност је успешно реализована.*

Кључно запажање: *Обучено је и ангажовано 50 нових педагошких асистената, али је неопходно даље ангажовање у овом домену.*

У Првом нацрту ревидираног АП 23, ова мера је задржана, чиме је индиректно призната чињеница да и поред напретка који је остварен у претходном периоду, и даље постоји потреба за ангажовањем нових педагошких асистената. У складу са овим, за наредни период планирана је израда студије на основу које ће се даље радити на ширењу мреже асистената. Рок за израду аналитичке студије је крај 2019, а ширење мрежа током 2020. године.

3.8.2.15. Усвајање правилника о раду педагошких асистената

Оцена у државном извештају: *Активност није реализована.*

Наша оцена: *Активност није реализована.*

Кључно запажање: *Правилник који треба да регулише рад, ангажовање и стандарде квалитета рада педагошких асистената није усвојен.*

На пољу системског уређивања питања педагошке асистенције није учињен никакав напредак од почетка реализације Акционог плана. Рок за имплементацију ове мере био је крај 2016. године. Узимајући у обзир да ова активност не изискује додатна финансијска средства, односно, да ју је могуће било реализовати капацитетима који већ постоје у оквиру МНТПР, тешко је пронаћи адекватан разлог због којег држава није реализовала ову меру (Из државног извештаја није могуће утврдити који су разлози за то.). Ова мера задржана је у Првом нацрту ревидираног АП 23 са недефинисаним роком за реализацију.

3.8.2.16. Израда Правилника о препознавању дискриминације у образовању

Оцена у државном извештају: *Активност је успешно реализована.*

Наша оцена: *Активност је успешно реализована.*

Кључно запажање: *Правилници су усвојени и ступили на снагу.*

У претходном периоду усвојена су два правилника која се односе на питање остваривања права на заштиту од дискриминације у образовно-васпитном систему - Правилник о поступању установе у случају сумње или утврђеног дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности и Правилник о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, ученика или трећег лица. Овим су учињени важни кораци ка успостављању системског оквира за превенцију и реаговање у случајевима дискриминације. Правилници су усклађени са међународним стандардима људских права и права детета у овом домену. У Првом нарцту ревидираног АП 23, ова мера је редеофинисана и она сада обухвата мониторинг над применом мера за превенцију и реаговање на дискриминацију.

3.8.2.17. Усвајање правилника о упису ромских ученика у средње школе

Оцена у државном извештају: *Активност је успешно реализована.*

Наша оцена: *Активност је успешно реализована.*

Кључно запажање: *Правилник садржи процедуралне и суштинске ирејреке за иосиизање иуне равнойравнисии деце Рома на остиваривање иправа на образовање. Неоиходно су догашне мере.*

Правилник о мерилима и поступку за упис ромских ученика – припадника ромске националне мањине у средњу школу под повољнијим условима ради постизања пуне равноправности, који је усвојен у фебруару 2016. године, стављен је ван снаге јер је у потпуности интегрисан у нови документ: Правилник о упису ученика у средњу школу. Почетком 2018. године, правилник је још једном промењен, и министар је донео нови Правилник о упису ученика у средњу школу који садржи целокупни текст Правилника о мерилима и поступку за упис ученика – припадника ромске националне мањине у средњу школу под повољнијим условима ради постизања пуне равноправности. Тиме је формално ова активност успешно реализована.

Правилник предвиђа само једну афирмативну меру која подразумева увећавање броја освојених бодова неопходних за упис у средњу школу, за 30, односно, 35% бодова.

Према подацима Министарства просвете, науке и технолошког развоја, дошло је до значајног повећања броја деце која су се пријавила за остваривање права на афирмативну меру – са 1512 колико их се пријавило 2016. године, на 1969 у 2017. и, коначно, 2100 деце у 2018/19. школској години. Ово је свакако охрабрујућа чињеница, мада остаје дилема да ли је та једна афирмативна мера довољна за постизање равноправности.

Недостаци процедуралне природе, који се односе се на обавезу родитеља/старатеља да се пријаве школи за коришћење права на ову афирмативну меру, уз дефинисане рокове за пријаву, нису отклоњени. Поменута мера се не примењује аутоматски, већ је пријава обавезан предуслов њеног коришћења. Овим се доводи у питање остваривање права на афирмативну меру свој ромској деци, пошто је оно осигурано само за децу која се пријаве. Практично, држава као носилац одговорности за осигурање ове афирмативне мере и равноправности, пренела је ову обавезу на уживаоца права, јер је сада одговорност за уживање афирмативне мере стављена пред дете, односно родитеља или старатеља, што је у супротности са основном идејом осигурања равноправности, односно, принципима људских права.

3.8.2.18. Спровођење истраживања о раном напуштању образовног система

Оцена у државном извештају: *Активност је успешно реализована.*

Наша оцена: *Активност је делимично реализована.*

Кључно запажање: *Истраживање се односи само на децу Роме иако да недостижу свеобухватни подаци о раном напуштању образовног система.*

МПНТР реализовало је истраживање о разлозима раног напуштања образовног система деце Рома, са фокусом на девојчице. Студија јесте дала важне податке о овом феномену, али ипак није одговорила на друга значајна питања. Иако се рано напуштање образовања доминантно односи на децу Роме, оно се односи и на другу децу. У том смислу, ова активност је само делимично реализована, јер истраживање није обезбедило све податке на основу којих би се на систематски и свеобухватан начин могле планирати одговарајуће мере. У складу са оценом из државног извештаја, у Првом нацрту ревидираног АП 23 нису планирана даља истраживања, већ нова мера предвиђа успостављање механизма за спречавање осипања и раног напуштања образовања уз подршку транзицији на свим нивоима образовања. Уважавајући уочени недостатак, односно непотпуност спроведеног истраживања, оправдана је сумња да ће будући механизам бити недовољно ефикасан.

3.8.2.19. Формулисање системских мера у циљу подршке образовању деце Рома

Оцена у државном извештају: *Активност се успешно реализује.*

Наша оцена: *Активности није реализована.*

Кључно запажање: *Системске мере у циљу подршке образовању деце Рома нису формулисане. Подаци на основу који држава оцењује да је ова активност успешно реализована нису релевантни за ово ишћање.*

Оцена дата у државном извештају базирана је на податку да је МПНТР реализовало тренинг за наставника и професионалце који се баве питањем раног напуштања образовања, и то за представнике 50 школа. Међутим, овај тренинг свакако није резултирао формулисањем системских мера, нити је то могао урадити. На првом месту, обухваћено је само 50 школа, што чини мање од 3% укупног броја школа у Србији. Друго, питање раног напуштања образовања, што је била тема тренинга, није једино када говоримо о мерама подршке образовању деце Рома. Ова активност односи се на далеко шири спектар мера. Додатно, елементи системског приступа евидентно недостају. На крају, ова активност планирана је и Првим нарцтом ревидираног АП 23 у неизмењеном облику, сем у делу који се односи на рокове (крај 2019. године), чиме је и формално потврђена оцена аутора. Остаје нејасно на основу чега је у државном извештају за ову активност речено да је у потпуности реализована.

3.8.2.20. Рани развој и образовање

Оцена у државном извештају: *Активност се успешно реализује.*

Наша оцена: *Активност је делимично реализована.*

Кључно запажање: *Мера је дефинисана недовољно прецизно и као таква је тешка за праћење. Неопходно је додатно конкретизовати захтеве у оквиру ове мере.*

Активност је успешно реализована у домену развоја програма, али не и у другим аспектима. Усвојен је нови програмски оквир за предшколско образовање (Основе програма предшколског васпитања и образовања) у септембру 2018. године, чији је циљ целовит развој и добробит детета кроз интегрисани приступ учењу, повезивање игре и других активности, као и изградњу смислених односа са вршњацима и одраслима у простору који је инспиративан. Ипак, Правилником о основама програма предшколског васпитања и образовања предвиђено је да нови програм буде увођен у предшколске установе сукцесивно од септембра 2019. године, дакле, он још увек није примењен на цео систем, због чега је наша оцена ове активности различита од оцене у државном извештају. Имајући у виду да је ова активност задржана и у Првом нацрту ревидираног АП 23 у неизмењеном облику, можемо закључити да даљи напори за имплементацију ових мера тек предстоје и траже додатне напоре државе.

3.8.2.21. Повећање обухвата деце у образовном систему од обавезног предшколског до високог образовања

Оцена у државном извештају: *Активност је делимично реализована*

Наша оцена: *Активности није реализована.*

Кључно запажање: *Није дошло до значајнијег повећања обухвата у образовном систему.*

Нису презентовани подаци на основу којих би се могло закључити да је дошло до повећања обухвата у образовном систему. У државном извештају говори се о плану за повећање капацитета у предшколском образовању, али ти планови су још увек у припреми. Такође, овом мером планирано је било и усвајање одговарајућег правилника о студентском и ученичком стандарду, али он још увек није усвојен. У складу са овим, у Првом нацрту ревидираног АП 23 ова активност задржана је у неизмењеном облику, што нас упућује на закључак да у претходном периоду у овом делу није било напретка.

3.8.2.22. Унапређење образовног статуса Рома

Оцена у државном извештају: *Активност је успешно реализована.*

Наша оцена: *Активности је делимично реализована.*

Кључно запажање: *Стипендије за децу Рома и даље се обезбеђују из донација, што није системско решење.*

Раније је констатовано да се највећи број стипендија додељује из међународних пројеката, док је буџетско, односно системско издавање, врло скромно. У школској 2017/18. години из Фонда за образовање Рома обезбеђено је 500 стипендија. Помак се десио

кроз пројекат УНИЦЕФ-а, где је организовано праћење инклузивног образовања на локалном нивоу, а прикупљени подаци ће бити коришћени за унапређење система. Као и када је у питању додела стипендија, и перманентан мониторинг мера за унапређење образовног статуса Рома мора бити системска, континуирана активности, а не ад хок пројекти. Ова мера у неизмењеном облику задржана је и у Првом нацрту ревидираног АП 23.

3.8.2.23. Обезбеђење средстава за услуге у заједници, усмерених на социјалну инклузију деце Рома

Оцена у државном извештају: *Активност се успешно реализује.*

Наша оцена: *Активност се не реализује.*

Кључно запажање: *Нема података на основу којих се може закључити да се активност реализује. Подаци представљени у државном извештају нису у директној вези са овом тачком АП.*

У најновијем државном извештају нема нових података о издвојеним средствима и покренутим услугама у локалним заједницама са циљем социјалне инклузије деце Рома. Као аргумент за оцену да се активност успешно спроводи, наводи се реализација пројекта „Инклузивно предшколско образовање“, које реализује МПНТР у сарадњи са Светском банком, али тај пројекат није у вези са овом активношћу јер се односи на унапређење предшколског образовања. Ова активност односи се на обезбеђивање средства за центре за социјални рад у 7 општина за услуге у заједници које су усмерене на социјалну инклузију ромске деце, кроз пружање подршке у учењу, укључивању у ваннаставне активности и развој додатних вештина неопходних за тржиште рада, а то није предвиђено овим пројектом. По својој природи, ова мера је у надлежности Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, а не МПНТР.

3.8.2.24. Континуирана примена мера подршке у образовању

Оцена у државном извештају: *Активност је успешно реализована.*

Наша оцена: *Активност је делимично реализована.*

Кључно запажање: *Подршка нема системски карактер – она не долази из буџета Републике Србије, већ из донација, што није системско решење нити је у складу са АП.*

Слично као и за тачку 3.8.2.22, у државном извештају наводи се да се стипендије за ученике Роме и менторска подршка, као видови мере подршке у образовању, дају, односно обезбеђују, кроз пројекте и ИПА програме, односно, већ поменути сарадњу са Ромским образовним фондом. Тачно је да се кроз ове програме обезбеђује планирана подршка, међутим, АП предвиђа да се она обезбеђује кроз системске мере и из буџета Р Србије. Сходно овоме, поставља се оправдано питање на који начин ће се стипендије и други видови подршке осигуравати за кориснике по завршетку тих пројеката. Ова мера подразумева системска решења, а она још увек нису успостављена. Ова мера у неизмењеном облику задржана је и у Првом нацрту ревидираног АП 23.

3.8.2.26. Развој системских модела подршке за децу и ученике мигранте/повратнике

Оцена у државном извештају: *Активност се успешно реализује.*

Наша оцена: *Активност се успешно реализује.*

Кључно запажање: *Држава има адекватан одговор на ово питање.*

Према подацима из последњег државног извештаја, у Србији је уписано 378 деце повратника по реадмисији у школској 2017/18. години. И даље се не наводи колико њих је укључено у програм учења српског језика као нематерњег. Такође, наводе се бројне мере подршке које школе и Министарство предузимају, али мера подршке деци у учењу током летњег распуста, експлицитно планирана акционим планом, у школама се „мало примењује“. Министарство даје подршку деци повратницима по споразуму о реадмисији кроз убрзан процес нострификације диплома, доделу бесплатних уџбеника и кроз финансирање малих пројеката који се односе на подршку деци повратницима. У школској 2018/19. години уписано је више деце миграната у предшколске програме, основне и средње школе него ранијих година, што је, свакако, помак.

3.8.2.27. Отварање Центра за ромски језик

Оцена у државном извештају: *Активност је успешно реализована.*

Наша оцена: *Активност је успешно реализована.*

Овом тачком Акционог плана предвиђено је отварање Центра за ромски језик на Филолошком факултету Универзитета у Београду, у циљу обуке наставника и истраживача за предавања и научни рад у области ромског језика и културе, а активност је требало да буде окончана до краја 2015. године. Она је у потпуности реализована у складу са Акционим планом. У складу са овим, у Првом нацрту ревидираног АП 23 ова мера је измењена и предвиђене су активности на унапређењу рада овог центра.

3.8.2.28. Увођење изборног предмета Ромски језик са елементима националне културе у основне школе

Оцена у државном извештају: *Активност је успешно реализована.*

Наша оцена: *Активност је успешно реализована.*

Овом тачком предвиђено је увођење изборног предмета Ромски језик са елементима националне културе у основне школе у Србији у складу са законом, након сертификације наставника за предавање наведеног предмета, спроведене од стране Филолошког факултета Универзитета у Београду. Изборни предмет Ромски језик са елементима националне културе уведен је у основне школе у Србији почетком школске 2015/16. године и успостављен је у 66 школа са сталном тенденцијом раста њиховог броја. У складу са овим, у Првом нацрту ревидираног АП 23 ова мера је измењена и предвиђене су активности на унапређењу квалитета наставе изборног предмета.

ЦИВИЛНО ДРУШТВО ЗА
УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИСТУПАЊА
СРБИЈЕ ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

Шведска
Sverige

ISBN 978-86-904595-5-1

